

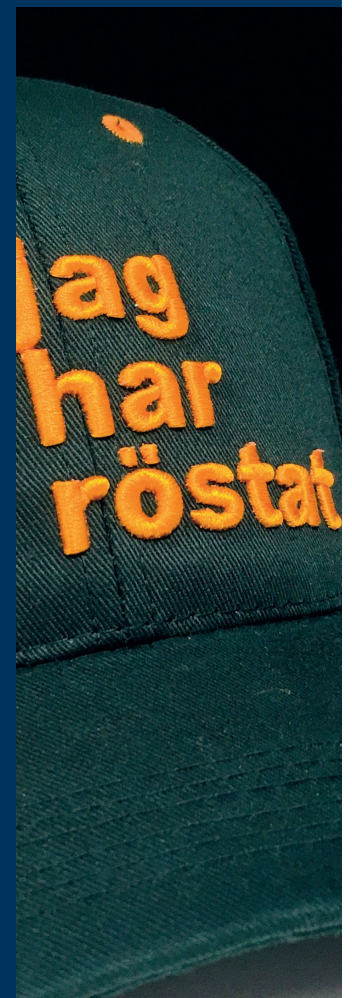
Jag röstar!

En studie om projekt för ökat valdeltagande

INNEHÅLL

Inledning	3
VILKA METODER HAR PROJEKTEN ARBETAT MED?	
Tillgänglighet	4
Trygghet och tillit	5
Lokal förankring och representation	6
Samtal på torg och dörrknackning	7
LÄRDOMAR FRÅN PROJEKTEN	
FUB Stockholm	8
Rinkeby Folkets Hus	10
Skärholmen Stadsdelsförvaltning	12
Stadsmissionen Skåne	14
4 TIPS: De här kompetenserna är användbara i projektgruppen	15
VAD HAR PROJEKTEN BETYTT FÖR MÅLGRUPPEN?	16
7 TIPS: De här har motiverat deltagarna	20
POSITIVA SIDOEFFEKTER	21
VÄGEN FRAMÅT MOT ETT HÖGRE VALDELTAGANDE	22

Inledning

DE TRE SENASTE VALEN har andelen som röstar i allmänna val ökat. Samtidigt finns det stora skillnader i valdeltagande mellan kommuner, områden och valkretsar. I vissa områden röstar nästan alla, i andra röstar inte ens hälften av de röstberättigade invånarna. Statistiken från tidigare val visar att valdeltagandet är lägre i områden med låga medelinkomster, låg utbildningsnivå och hög andel personer med utländsk bakgrund¹. Valdeltagandet är också lägre inom vissa grupper, till exempel personer med en funktionsnedsättning² och personer som länge varit hemlösa.

För dessa grupper finns det många hinder för att använda sin demokratiska rätt att rösta. I vissa fall saknas kunskap om hur demokratin fungerar och hur röstning går till. I andra fall kan anledningen till att man inte röstar vara att man inte får hjälp att ta sig till vallokalen eller att man inte har förtroende för politiker och demokratiska institutioner.

När valdeltagandet är lågt får våra politiker ett svagare mandat att företräda och representera folket. Den politik som förs är inte heller en lika bra spegling av befolkningens viljor och åsikter. Därför beslutade regeringen inför valet 2018 att ge *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)* i uppdrag att fördela medel till kommuner, organisationer och stiftelser som på olika sätt ville arbeta för att höja valdeltagandet bland grupper som i snitt har ett lägre valdeltagande än befolkningen i stort. MUCF har utfört uppdraget genom att dela ut medel till tjugo projekt som arbetat för ökat valdeltagande.

Det finns många olika sätt att arbeta för att främja demokratiskt deltagande. En del projekt har genomgående följt en projektplan, andra har prövat sig fram för att nå målgruppen. Målgrupperna för projekten har varit unga, personer med intellektuella funktionsnedsättningar, utrikesfödda, personer med psykisk ohälsa och strukturellt hemlösa. Sammantaget är dessa ingen homogen målgrupp, och det finns därför inga universallösningar för att nå ut och engagera. Ändå har flera projekt lyckats med just detta.

Denna skrift vill inspirera framtida arbete för ökat valdeltagande och lyfta fram hur kommuner och organisationer har arbetat för att höja valdeltagandet. Konsultföretaget Sweco har på uppdrag av MUCF intervjuat kommuner och organisationer som drivit projekt inom uppdraget samt deltagare ur målgruppen. Av de tjugo projekt som fick medel har för studien åtta projekt valts ut och intervjuats. De projekt som ingår i studien har varit verksamma i Skåne och Stockholm och har slumpvis valts ut för att representera olika målgrupper, projektägare, omfång och geografisk spridning³.

Du kommer nedan att få läsa om hur projekten har arbetat, vad de har lärt sig, vad projekten har betytt för målgrupperna samt slutligen vad projekten och deltagarna ser som vägen framåt mot ett högre valdeltagande. För dig som arbetar med närliggande frågor finns det även tips på vilka resurser som är viktiga i arbetet samt vad målgruppen själva lyft fram som viktigt för att inspirera ett ökat valdeltagande.

¹ Regeringsbeslut Ku2017/02115/D

² <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-valdeltagandeundersokningen/pong/statistiknyhet/valdeltagande-bland-personer-med-funktionsnedsattning/>

³ När denna studie utfördes hade projekten ännu inte slutrapporterat och utvärderats av MUCF. Flera av projekten hade dock gjort egna interna utvärderingar och uppföljningar med deltagare.

Vilka metoder har projekten arbetat med?

Tillgänglighet

Tillgänglighet har varit ett ledord för arbetet med ökat valdeltagande. Flera av projekten identifierade redan i sin ansökan att det finns stora avstånd mellan målgrupperna och politiken. Aktiviteterna i projekten har utformats för att överbrygga dessa avstånd. Information om valet och röstningsprocessen har exempelvis funnits tillgänglig och lättläst på flera olika språk för målgruppen. Vissa projekt har även tillgängliggjort aktiviteterna mot målgruppen genom att arbeta flexibelt. Ett projekt berättar att personer i akut hemlöshet kan ha svårt att planera sina dagar långsiktigt och att det därför är viktigt att aktiviteterna inte sker på exakta klockslag. Exempelvis möjliggjorde projektet förtidsröstning i deras samlingslokal, där personal från ordinarie verksamhet kunde identifiera personer som saknade röstkort. Genom detta behövde inte målgruppen ha framförhållning för att rösta, utan kunde dyka upp i lokalen när det passade och där få hjälp med de praktiska delarna.

Ett annat projekt riktade sig mot personer med intellektuell funktionsnedsättning och hade provval som metod för att underlätta röstningen vid det riktiga röstningstillfället. Intervjupersoner i målgruppen berättar att de tidigare har upplevt att det funnits många hinder för att rösta och delta i demokratin. Det är vanligt att bli dåligt bemött och att känna skam i samband med röstning. De upplever att det beror på att det fortfarande finns många i Sverige som tycker att personer med intellektuell funktionsnedsättning inte borde få rösta. Genom provvalet fick målgruppen lärdom om processen, stärkt självförtroende och kunskap om att de kan be om hjälp med röstning i den riktiga vallokalen.

Många projekt lyfte frågan om demokrati i samband med festivaler, idrottsmatcher och andra evenemang som samlar många människor. Valambassadörer berättar att man märkt att personer som inte engagerat sig demokratiskt förut har väldigt låg benägenhet att själva söka sig till politiska evenemang. Inom målgrupper där många är religiösa valde organisationer att förena samtal om politik med högtider, vilket möjliggjorde lättsamma och tillgängliga samtal om politik och demokrati. Ett projekt nådde ut genom besök i skolor, hos föreningar och på marknader. Ett annat projekt pratade politik mellan matcherna under fotbolls-VM. Genom att låta projektets aktiviteter sammanfalla med välbesökta evenemang avdramatiseras demokratisamtalet.

Projekten har även tillgängliggjort demokrati genom att bjuda in lokala politiker till aktiviteter och därigenom minska avståndet mellan politiker och väljare. Målgrupperna fick möjlighet att lyfta frågor som var viktiga för dem till politikerna och på så vis känna sig delaktiga i det politiska samtalet. För vissa personer var detta första gången de kände sig sedda av politiker. Projektägaren Rinkeby Folkets hus berättar; ”Att bjuda in politiker intresserade många. Många orkar inte träffa personer i valstugor som bara ska övertyga en. Det var bra att träffa politiker som satt i verksamheter där beslut fattas, då blev politiken verklighet”. I Rinkeby bjöd man exempelvis in riksdagskandidater med somalisk bakgrund och en Rinkeby-bo som jobbar på Trafikverket.

»Det var bra att träffa politiker som satt i verksamheter där beslut fattas, då blev politiken verklighet«

*Mohamed, projektledare
Rinkeby Folkets hus*

Trygghet och tillit

I projekt där målgruppen ingår i den ordinarie verksamheten har flera arrangörer lagt till aktiviteter som omfattar demokrati och valdeltagande. Detta beskrivs som mycket effektivt av flera projekt. Några organisationer utvecklade studiecirkel inom den ordinarie verksamheten där målgruppen fick möjlighet att prata om politiska sakfrågor som var viktiga för dem. I och med att aktiviteten skedde i en sen tidigare trygg miljö och ofta inkluderade personal de kände sedan tidigare vågade målgrupperna ställa frågor och delta i samtalen. Arrangörerna upplever att målgrupper som inte känner sig delaktiga i samhället behöver känna denna typ av trygghet för att våga ta steget och engagera sig i frågor om demokrati och val. I en studiecirkel som arrangerades för personer med intellektuell funktionsnedsättning hade även cirkelledaren en intellektuell funktionsnedsättning. Detta upplevde målgruppen skapade en större tillit i samtalen. I yngre målgrupper förenklade man samtal om demokrati genom middagar och fika, där trygga rum återigen spelade en viktig roll. Flera deltagare i projekten säger att de uppskattade prestigelösa sammanhang vid samtal om demokrati.

Alla projekt använde sig av antingen valambassadörer eller lokala förebilder för att nå ut till målgrupperna i projektet. Det har varit en bra metod enligt projektägarna, eftersom lokala förebilder och föreningar är mer förtroendeingivande talespersoner än kommunen, som förknippas med staten som många i målgrupperna har låg tillit för. Representation är viktigt för att skapa tillit för politik då flera projekt vittnar om att deras målgrupper inte känner sig representerade i politiken och därför inte ser att den kan göra något för dem. Ambassadörerna och förebilderna har ofta även kunnat flera olika språk vilket varit en förutsättning för att nå dem som inte talar svenska.

Demokratiambassadörerna
Majtaba Balal
och Hashem Omar.

Foto: Pamela Kocken, Helsingborgs Dagblad

Lokal förankring och representation

De projekt som arbetat genom lokal förankring berättar att de har lyckats nå ut till målgrupperna genom att bygga förtroende. Lokal förankring, antingen genom civilsamhällesaktörer eller förebilder i området, innebär att kontakt och förtroende redan är etablerat mellan målgrupperna och de lokala aktörerna. När så har varit fallet har kommunikation om aktiviteter mot målgruppen underlättats, och information om valet har kunnat anpassas utifrån kultur, språk och målgruppens förutsättningar. Genom att ha god kännedom om målgruppens förutsättningar för deltagande och framgångsfaktorer för engagemang kunde projekt med lokal förankring arbeta mer effektivt och slippa leta upp målgruppen via nya kanaler.

Flera av projekten berättar även att de inkluderade målgrupperna i skapandet av projektens aktiviteter. På så vis ökade känslan av att vara en del av demokratin och samhället. Genom att involvera målgruppen i skapandet av aktiviteterna säkerställdes även att innehållet hade förankring i målgruppens behov. Utöver målgruppens representation i skapandet av aktiviteterna var även samverkan en bra metod enligt flera projekt. Genom samverkan mellan civilsamhället, kommuner och offentliga organisationer kunde man dela kunskap, kapacitet och resurser. Ett projekt nyttjade exempelvis andra lokala organisationers evenemang för att nå ut till folksamlingar.

Valambassadörer och stadsdelsförvaltningen från projektet Skärholmen röstar på plats i Bredängen centrum.

Samtal på torg och dörrknackning

Flera projekt har arbetat uppsökande för att nå personer som är svåra att nå även för civilsamhällets organisationer. Genom att stå på torg menar projekten att man har kunnat fånga upp personer som inte deltar i föreningslivet och som inte besöker publika evenemang så ofta. Flera projekt berättar att en framgångsfaktor har varit att arbeta med demokratiambassadörer som kan flera språk. Information om valet kan på så sätt tillgängliggöras för personer som själva inte söker sig till sådan information. Några projekt har även kompletterat sina aktiviteter med dörrknackning. Organisationen Somaliland berättar att de använde sig av dörrknackning eftersom många somalier i deras målgrupp främst får tillgång till information genom muntlig kommunikation.

Generellt har uppsökande arbete beskrivits som en framgångsfaktor för att sprida information om demokrati och om valet. För många är det ett stort steg att själv söka sig till politiska evenemang. Därför bör den första frågan som demokratifrämjande projekt ställer sig vara var målgruppen finns. De flesta lämnar hemmet ofta för att arbeta, idrotta eller delta i en föreningsaktivitet. Andra kan vara enklast att nå i hemmiljön eller på offentliga platser.

Valambassadörerna som stått på torg berättar att flera ur målgruppen först bemött dem med skepsis då de trott att de företrätt ett politiskt parti. När de sedan förklarar att de är representanter från kommunen eller civilsamhället har de fått förtroende från folk för fortsatt samtal. Många projekt har fått frågan ”vad ska jag rösta på?” eller ”vilket parti är bäst?”. Projekten berättar att neutraliteten har varit viktig för dem och de har haft olika strategier för att svara på den här typen av frågor. Ett projekt har tipsat om partiernas valstugor. Valambassadörerna berättar dock att i vissa förorter har inte alla partier valstugor, de tycker man är synd och påverkar demokratin negativt. Ett annat projekt har uppmuntrat målgruppen att söka information på partiernas hemsida. De berättar att det då underlättar för många att först bestämma tre frågor som är viktiga för dem och sen ta reda på vad alla partier står i de frågorna. Sen kan man ta ett beslut om vad man ska rösta på utifrån svaren.

Lärdomar från projekten

FUB Stockholm

FUB Stockholm är en intresseorganisation som arbetar för att barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning ska leva ett gott liv och vara delaktiga i samhället på samma villkor som andra. Valdeltagandet är lägre bland personer med funktionsnedsättning, i synnerhet för dem som har en intellektuell funktionsnedsättning. Det ville FUB ändra med projektet #jagskarösta.

Att leva med en intellektuell funktionsnedsättning kan innebära många olika saker och gruppen är på inget sätt homogen. Därför, berättar projektledaren på FUB, är det viktigt att ett projekt som syftar till att höja valdeltagandet hittar metoder som kan anpassas för att passa många. Behoven kan variera från kunskapsstöd till fysisk hjälp för att ta sig till vallokalen. Det handlar också om självförtroende och tillit. Fram till 1989 var personer med intellektuell funktionsnedsättning omyndigförklarade och fick inte rösta. Trots att lagen är avskaffad dröjer sig sådana attityder kvar. En cirkelledare berättar att det kan visa

sig genom att anhöriga och gode män inte ser till att valsedelns överlämnas till den som ska rösta. Det är också vanligt med skamkänslor i samband med att uttrycka sin åsikt, samt rädsla för att göra fel i vallokalen.

Projektets huvudsakliga metod har varit att genomföra provval i dagliga verksamheter, som är en dagtidssysselsättning för personer med funktionsnedsättning och som omfattas av LSS (Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade). Material från valnämnden användes för att skapa en miljö som så långt som möjligt liknar en vallokal. Syftet med provvalen var att deltagarna i dagliga verksamheter skulle få öva på att rösta. Inför provvalen har FUB informerat och samtalat med deltagarna om demokrati och varför det är viktigt att rösta. FUB:s valambassadörer har genomgått en cirkelledarutbildning hos Studieförbundet vuxenskolan och deras projekt Mitt val. Projektets valgrupp har tillsammans tagit fram stödmaterial för cirkelledarna, bland annat ett tal-manus och information om några demokratifrågor som bedömdes viktiga för målgruppen. Exempelvis diskuterades frågor om LSS och ekonomi. Projektet har även använt material från Myndigheten för tillgängliga medier och den lättlästa tidningen *8 Sidors valspecial*.

Totalt nådde projektet deltagare på femton dagliga verksamheter. Provröstningarna har varit mycket uppskattade av dem som deltagit. En del valde att rösta tack vare projektet. Andra hade redan bestämt sig för att rösta men upplevde att de kunde göra ett mer informerat val. En viktig framgångsfaktor enligt deltagare och projektet var att det fanns valambassadörer som själva lever med en intellektuell funktionsnedsättning. Det skapade tillit och stärkt tilltro till den egna förmågan och rätten att rösta. En annan lärdom från projektet är att det behövs mycket tid för att nå målgruppen på ett bra sätt. Kommunikation med gruppboenden och dagliga verksamheter kan vara ett stort hinder för att få tillgång till målgruppen. Det krävs tid för att etablera sådana kontakter och boka in en tid för provval och information. Tid och kontinuitet är också avgörande för att bygga tillit, kunskap och självförtroende hos målgruppen. Demokrati är mer än att rösta vart fjärde år och det är svårt att lära sig tillräckligt mycket under ett enda informationstillfälle. Därför vill FUB fortsätta arbeta med demokratifrågor på olika sätt, och använda lärdomar från #jagskarösta i kommande arbete. Projektledarna på FUB säger att de är stolta över att projektet ökat självförtroendet hos målgruppen. Cirkelledare Conny säger, ”Jag är stolt över att deltagarna ser att de kan vara med och tycka, påverka. Många har aldrig blivit tillfrågad om vad de tycker själv, i alla fall inte i min generation.”

»Jag är stolt över att deltagarna ser att de kan vara med och tycka, påverka. Många har aldrig blivit tillfrågad om vad de tycker själv, i alla fall inte i min generation.«

Conny, cirkelledare FUB

Rinkeby Folkets Hus

I Rinkeby är en stor del, över åttio procent, födda utomlands eller har föräldrar som är födda utomlands. I vissa valdistrikt är valdeltagandet mycket lågt och bara hälften av de röstberättigade i området röstade i valet 2014. Rinkeby Folkets hus, som drivit projektet *Ett ökat förtroende och engagemang för en ännu bättre framtid*, berättar att många i området är intresserade av politik och samhällsfrågor men har låg tillit till institutioner och politiker. Det finns också en utbredd känsla av exkludering och att det inte är någon idé att rösta eftersom politikerna ändå inte bryr sig om dem som bor i Rinkeby. Folkets hus menar att tillit och förtroende är nyckeln till ett högre valdeltagande.

I sin ursprungliga projektplan hade Rinkeby Folkets hus planerat för tio olika aktiviteter där målgruppen fick prata om demokrati och möta politiker. Redan vid första tillfället märkte man dock att få personer dök upp och man bestämde sig för att tänka om. Arrangörerna berättar att man ville nå nya och större målgrupper genom att prata om demokrati i samband med andra aktiviteter i Folkets hus. Därför genomförde man demokrati-iftar i samband med ramadan och en VM-satsning i juni 2018. På lördagskvällar under ramadan anordnade projektet demokrati-iftar, en samling för att bryta fastan tillsammans. Under

projektet **ETT ÖKAT FÖRTROENDE
OCH ENGAGEMANG FÖR EN ÄNNU
BÄTTRE FRAMTID**

Förstagångsväljare i Rinkeby berättar hur tankarna går i deras val.

middagen lyssnade man på debatter och pratade om politik. Ett tema var exempelvis ”Vad är ditt dröm-Rinkeby?” och de som deltog kunde höra politikernas berättelser och själva berätta om hur de skulle vilja att Rinkeby utvecklas.

Under VM gjorde man en stor satsning på att arrangera demokratisamtal mellan matcherna. Fyra VM-värdar anställdes och mellan matcherna organiserades paneler, debatter, föreläsningar och seminarier. Detta visade sig vara en mycket framgångsrik metod för att locka människor av olika ålder, kön och bakgrund. Sammanlagt besökte över sextusen personer Rinkeby Folkets hus för att se fotbollsmatcher och delta i demokrati-evenemang. Utöver dessa aktiviteter knackade projektmedarbetarna dörr för att nå fler förstagångsväljare med information. Arrangörerna berättar att man i framtiden vill ha mer resurser för att genomföra aktiviteter. Idag har en stor del av projektaktiviteterna gjorts på ideell basis – något flera projekt vittnar om. Med mer resurser skulle Rinkeby Folkets hus vilja satsa på bättre teknik vid panelsamtal och föreläsningar.

Kombinationen av kultur och politik har varit projektets största framgångsfaktor. Fotbollsmatcherna och demokrati-iftar lockade personer som aldrig förr varit i Folkets hus. Arrangörerna uppfattade att evenemangen gjorde politiken mer prestigelös och skapade en tillåtande stämning där fler vågade uttrycka sin åsikt. Arrangörerna berättar att det är enkelt för många att prata om fotboll, och när samtalet väl fått fart är det sen lättare att gå över till att prata om politik.

Totalt genomförde projektet tjugo aktiviteter där kultur, religion och politik möttes. Genom att knyta demokrati till ramadan och VM introducerade man nya målgrupper till politiska diskussioner men också till andra aktiviteter i Folkets hus. Efter projektet höjdes valdeltagandet bland förstagångsväljare i Rinkeby. De fyra unga killar som var VM-värdar startade efter projektets slut med Folkets hus hjälp en egen idrottsförening som har betytt mycket för killarnas självkänsla. Enligt arrangörerna har det varit en ovärderlig möjlighet för verksamheten att inkludera fyra unga killar som är en utsatt grupp i området. Folkets hus berättar att flera av deltagarna i september sa ”hoppas ni inte glömmet oss nu”, det var oroliga att projektet var en engångshändelse och att demokratisamtalen inte skulle fortsätta även efter valet.

Skärholmen Stadsdelsförvaltning

Av invånarna i Skärholmen är ungefär hälften utrikesfödda. Stadsdelsförvaltningen som arrangerat projektet *Skärholmen röstar* upplevde att många i området inte vet att de får rösta och flera har berättat för projektet att de tolkat valmyndighetens information och röstkortet som reklam på grund av den färgglada designen. En valambassadör i projektet berättar att för de som kommer från länder med svaga demokratiska traditioner är det inte alltid självklart att rösta. Erfarenheterna från födelselandet kan istället innebära att tilliten till politiker och politiska institutioner är mycket låg.

För att nå ut till målgruppen tog Skärholmens kommun hjälp av det lokala föreningslivet. En schackklubb, två fotbollsföreningar och en basketförening fick medel för att arbeta med projektet. Arrangörerna berättar att det inte var en uttänkt strategi att välja idrottsföreningar men att de hade en tydlig lokal förankring. För föreningarna genomfördes fyra

”En framgångsfaktor var vår informationsbroschyr på tio olika språk – speciellt äldre utrikes födda Skärholmsbor blev väldigt glada när de såg att deras röst är så viktig att vi tagit tid att ta fram information på deras språk.”

Elin, projektledare Skärholmen röstar

utbildningstillfällen med samtal om valsystemet. Under träffarna fick även föreningarna, som kallades valambassadörer, komma på idéer om vad de tror mest påverkar valdeltagande och vilka metoder de trodde skulle bli framgångsrika för att nå ut till Skärholmsbor. Utifrån detta planerades sedan projektets aktiviteter. Föreningarna hade egna aktiviteter inom sin verksamhet och i samarbete med stadsdelsförvaltningen stod man på torg i området.

Genom att använda det befintliga lokala engagemanget kunde stadsdelsförvaltningen skapa direkta kanaler till invånare som annars är svåra att nå. Valambassadörerna var lokala profiler och många har bott i Skärholmen hela sina liv. Det var också en stor fördel att flera valambassadörer kunde språk som persiska och arabiska då det innebar att man kunde kommunicera med personer ur målgruppen med begränsade eller obefintliga svenskkunskaper. Projektledaren berättar att det även fanns ett stort symboliskt värde för målgruppen att man försökte nå ut till dem på deras modersmål, hon säger ”en framgångsfaktor var vår informationsbroschyr på tio olika språk – speciellt äldre pensionärer blev väldigt glada när de såg att deras röst är så viktig att vi tagit tid att ta fram det här på deras språk”. Projektet och föreningarna stod på torg och centrum i fyra stadsdelsområden vid tio tillfällen under förtidsröstningen. Där nådde man många, men bäst fungerade de aktiviteter som föreningarna genomförde i sin egna verksamhet. Där pratade man om valet med supportrar under fotbollsmatcher, under föräldramöten och gjorde utskick på sociala medier. Stadsdelsförvaltningen berättar att detta innebar att man spred budskapet om hur man röstar långt bredare än vad kommunen hade kunnat göra genom sina egna kanaler.

Valdeltagandet i Skärholmen har minskat varje val sedan 1994. Men i valet 2018 vände trenden istället uppåt. Stadsdelsförvaltningen påpekar att man inte säkert kan säga att det beror på valambassadörernas insatser men att de är säkra på att projektet haft stor betydelse, inte minst för föreningarna som deltagit. Föreningarna har varit stolta över sitt arbete och blivit inspirerade att samarbeta mer med stadsdelsförvaltningen för lokalsamhället och det demokratiska deltagandet.

Stadsmissionen Skåne

Stadsmissionen i Skåne har genom projektet *Valåret 2018* arbetat brett och mot flera olika målgrupper. På Café David i Kristianstad och Malmö har projektet arbetat med personer med missbruksproblematik, psykisk sjukdom, eller akut hemlöshet. Personer som är hemlösa eller som har ett svårt missbruk står i regel mycket långt från samhället. Det har hos många skapat en känsla av att det inte spelar någon roll om de röstar eller inte, samhället och politiken är ändå inte till för dem. Dessutom saknar många i denna grupp identitetshandlingar och en adress dit röstkortet kan skickas. Hemlösheten innebär också att tankar på var man ska sova och hur man ska få mat lämnar mycket lite tid och energi till demokratiskt engagemang.

På Café David anordnades förtidsröstning och dagliga aktiviteter med politik och demokrati som tema. Det var viktigt att aktiviteterna var flexibla och prestigelösa – att det gick att delta när man hade ork och lust. En aktivitet behöver inte innebära något mer än en fika och ett samtal, berättar arrangörerna. Det viktiga är att bli lyssnad på och att bli tagen på allvar. Samtalen om politik och demokrati skedde i studiecirkelform tillsammans med cirkelledare från Folkuniversitetet. Ibland bjöds politiker in för att berätta om sin politik och svara på frågor.

Besökarna på Café David har genom projektet fått tillfälle att diskutera frågor som är viktiga för dem, till exempel bostadspolitik och vilken hjälp samhället ger missbrukare. Många som inte hade planerat att rösta röstade under projektets förtidsröstning. En viktig anledning till att målgruppen kunde rösta var att personalen på Café David kände besökarna och kunde styrka identiteten hos dem som inte hade någon identitetshandling. Arrangörerna tror även att projektet var en ögonöppnare för politiker som tidigare inte bedrivit någon aktiv politik för målgruppen.

4 TIPS

De här kompetenserna är användbara i projektgruppen

Lokal förankring och kännedom om målgruppen

Projekt som sedan tidigare har haft lokal förankring och kännedom om målgruppen har enkelt anpassat metod, information och aktiviteter för att passa målgruppen. Lokal förankring, antingen genom lokala organisationer eller förebilder, skapar förtroende hos målgruppen och gör det enklare att engagera dem. Kännedom om målgruppen innebär att man har förståelse för målgruppens förutsättningar att ta del av aktiviteter. Dessa kompetenser bidrar till effektivitet, tillit och målgruppsanpassning i projektet.

Valambassadörer

Valambassadörer som själva är en del av målgruppen har varit betydande för att säkra en god kännedom och kunskap om hur man kan prata om demokrati och val med målgruppen. Denna resurs upplevs av projekten som viktig och bör prioriteras.

Flerspråkighet

Utrikes födda utgör en stor andel av personer med lågt valdeltagande. En anledning till detta kan vara begränsade kunskaper i svenska, vilket medför svårigheter att ta till sig information om demokrati och val på svenska. Projekt med bred språkkompetens kan nå ut till flera i målgruppen och förhoppningsvis bidra till ett ökat valdeltagande.

Målgruppens perspektiv

Att personer ur målgruppen har varit med och utformat projektet stärker möjligheten att målgruppens perspektiv faktiskt avspeglas i aktiviteterna. Att involvera målgruppen tidigt kan vara ett sätt att säkra att projektledningen inte missar sig avseende behov, önskemål och förutsättningar.

Vad har projektet betytt för målgruppen?

Den ideella organisationen OIKOS Community vände sig till utrikes födda personer i Landskrona. Vid projektstart rekryterade man valambassadörer ur målgruppen via anslagstavlor och två personer valdes ut för att hjälpa till att driva och utveckla projektet.

Valambassadörerna berättar att det viktigaste de lärt sig genom projektet är värdet av demokrati. De beskriver att de inte kunde så mycket om demokrati innan och att de inte förstod vikten av ett demokratiskt samhälle och betydelsen av att få rösta. Idag har de mycket större kunskap om de olika partiernas politik och värderingar, vilka som får och som inte får rösta samt hur processen går till på valdagen. Demokrati för dem är yttrandefrihet, att få säga det man vill och att människor samarbetar tillsammans. Ambassadörerna förklarade att de tidigare trodde att partiet med flest röster i riksdagsvalet fick bestämma allt. Nu har de lärt sig att partierna måste samarbeta för att kunna bilda regering.

Ambassadörerna berättar att man känner sig som en människa när man röstar, eftersom deras röst räknas när de röstar för de samhälle de vill ha. Det är inte bara en person som ska få bestämma, utan alla har rätten att få välja hur landet ska styras. Känslan av att som individ kunna påverka vad som händer i landet upplevdes som viktig för målgruppen. Det känns bra att man istället för att bara klaga över sin situation faktiskt kan rösta för det parti som passar en bäst. En av valambassadörerna berättar ”Innan jag kom till projektet kunde jag inte så mycket om demokrati. Jag har lärt mig att det finns saker som kallas demokratiskt beteende; det är inte bara att rösta som är demokrati, man kan påverka demokratin i landet på många olika sätt”.

I och med att ambassadörerna själva är en del av projektets målgrupp, kunde de ta vidare sin kunskap till sina vänner som de berättar ofta kommer ifrån icke-demokratiska länder. Många av deras vänner visste inte hur demokrati fungerade, vilket ambassadörerna nu kunde berätta om. I födelseländerna fanns det ofta bara ett parti man kunde rösta på och ambassadörerna berättar att man pratat mycket om vikten av att det finns flera partier i Sverige som företräder olika åsikter. Genom deltagandet i projektet kände sig ambassadörerna mer bekväma och fria i att prata om politik – de kände sig inte rädda, vilket ibland var fallet i deras ursprungsländer.

När ambassadörerna röstade tillsammans på valdagen tyckte de att det kändes coolt. En ambassadör berättade att om han inte hade blivit utbildad och engagerat sig i projektet hade han förmodligen inte röstat. Han säger att han kanske inte hade orkat gå till vallokalen och känt att hans röst ändå inte räknas. Ambassadörerna berättar om en vän som inte orkade gå ner till vallokalen, trots att en av ambassadörerna ringde personen och sa att han kunde följa henom dit. Ambassadörerna tror att valdeltagandet är lägre hos personer som är utrikes födda eftersom många kommer från länder med svag demokratisk tradition.

»Innan jag kom till projektet kunde jag inte så mycket om demokrati. Jag har lärt mig att det finns saker som kallas demokratiskt beteende; det är inte bara att rösta som är demokrati, man kan påverka demokratin i landet på många olika sätt.«

Hashem, valambassadör OIKOS Community

Politik associerades med korrupktion och därför litar man inte på det demokratiska systemet. Ambassadörerna tror att personer som kommer till Sverige bär med sig denna syn på demokrati och därmed väljer de att inte engagera sig i politiken.

Skåne Stadsmission i Malmö drev ett projekt som vände sig till målgrupperna utrikes födda, personer med missbruksproblematik, akut hemlösa, unga samt personer med funktionsnedsättning. Målgrupperna introducerades till projektet genom Stadsmissionens ordinarie verksamhet. Målgruppen unga var under arton år och fick därmed inte rösta, men berättade att det viktigaste de fick lära sig är att de har åsiktsfrihet och rösträtt – ”ingen annan kan säga till dig att du inte kan rösta eftersom Sverige är ett folkstyre”. De berättar att de lärt sig att man genom sin röst kan vara en del av samhället och påverka samhället. Ju fler som röstar desto större skillnad kan man göra. Deltagarna fick även information om att det finns olika partier och hur deras åsikter skiljer sig åt i olika frågor. Det förtydligade på vilket sätt ens röst kan göra skillnad.

Genom projektet fick deltagarna besöka en vallokal och lära sig om de olika valen och varför det finns tre olika valsedlar. De upplevde att den praktiska informationen om röstningsprocessen var bra och viktig. De har även fört vidare informationen till familj, vänner och klasskamrater, då de upplevde att många i deras närhet inte vet tillräckligt mycket om politik, val och demokrati. Genom projektets aktiviteter har de därmed kunnat berätta för vänner och familj varför det är viktigt att rösta och hur det fungerar rent praktiskt. Deltagarna berättade

**»Ingen annan
kan säga till dig att
du inte kan rösta
eftersom Sverige
är ett folkstyre.«**

*Deltagare i projektet
Valåret 2018*

Debatt som arrangerats av Somaliland Förening.

tar att de efter projektet känner sig mer motiverade och trygga med att prata om demokrati med andra, och känner att de vill rösta i nästa val när de har rösträtt.

Somaliland Förening är en ideell förening som i projektet *Din röst är din makt* ritar sig till unga förstagångsväljare och utrikesfödda med somalisk härkomst. Även i detta projekt ingick valambassadörerna i målgruppen. En ambassadör berättar att demokrati för honom innebär fred och att man får rösta på vilket parti man vill. Han berättar att målgruppen kommer från ett korrupt och auktoritärt land, där många aldrig röstat. Kunskapen om röstningsprocessen i Sverige är liten, och ofta är språket ett hinder för att engagera sig i den svenska demokratin. Målgruppen har även haft låg tillit till politiker och myndigheter och har känt att ”vad jag än gör blir det samma sak”. Han berättar att politiken har känts långt borta och man har inte förstått vad man som individ får ut av att rösta.

Föreläsningarna som projektet ordnat har hjälpt målgruppen förstå att det är medborgarna som har makten i Sverige och att man kan påverka med sin röst. Deltagarna berättar att en viktig insikt var att deras röst och statsministerns röst är lika mycket värda. Projektet har informerat om vad personkryss är för något och att man får rösta i kommun och lands-ting om man varit folkbokförd i Sverige i tre år. Deltagarna fick även veta att de kunde förtidsrösta och ändra sin röst ända fram till valdagen. Konkretisering av politiken hjälpte dem att förstå processen bättre, och den nya informationen skapade en medvetenhet som gjorde att de vågade rösta. Deltagarna berättar att de tror att många tidigare inte röstat eftersom de trott att alla partier och partiledare står för samma politik.

**PROJEKTET
ÄR DIN RÖST
ÄR DIN MAKT**

PROJEKTET NORDÖSTRA SKÅNE .. RÖSTAR

Hässleholms kommuns projekt *Nordöstra Skåne röstar* vände sig till målgrupperna utrikes födda i alla åldrar samt ungdomar, främst förstagångsväljare. Flera av projektets aktiviteter arrangerades på en gymnasieskola. De ungdomar som intervjuades för denna studie var under arton år och fick därmed inte rösta i valet, men berättar att de upplevde aktiviteterna som bra, speciellt aktiviteter som fick politiken att framstå som mer konkret. Genom att exempelvis få höra ett föredrag av EU-ministern Ann Linde kände de att arbetet i EU kom mycket närmre än tidigare. Debatterna mellan de politiska ungdomsförbunden var enligt ungdomarna mest givande. Istället för att se reklamskyltar ute på stan med partiernas budskap fick de höra partierna argumentera för sin politik.

En deltagare berättar att hen kommer från en familj där diskussioner om politik är vanligt runt köksbordet, medan en annan deltagare aldrig pratat om politik hemma och berättar att hon visste väldigt lite om röstningsprocessen. För henne kändes det enklare att prata om politik efter att ha deltagit på debatter och samtal om ämnet. Hon säger att det kändes bra att få möjlighet att delta i ett forum som hon inte hade tillgång till hemma. Andra deltagare berättar att man vanligtvis inte pratar om politik i deras ålder, men att projektets aktiviteter skapade en naturlig ingång till att prata politik med klasskompisar.

Vid frågan om vad demokrati betyder för dem nu berättar deltagarna att demokrati inte bara handlar om att rösta utan att demokrati ”genomsyrar allt”. Demokrati innebär att alla har rättigheter, att alla ska behandlas lika, att alla ska få sin röst hörd och få vara en del av samhället. Demokrati handlar om att kunna påverka samhällets riktning utan att vara en del av den lilla andel av befolkningen som faktiskt styr landet.

I nästa val är deltagarna tillräckligt gamla för att få rösta, vilka alla säger att de kommer göra. Genom att rösta säger de att ”de kan de vara med och påverka och få igenom sin vilja”. De poängterar även att man kan rösta blankt ifall man inte håller med om något partis politik. Vidare tror ungdomarna att valdeltagandet är lågt bland utrikes födda på grund av bristande engagemang och misstro för partierna. Misstron kan grunda sig i att många partier ändrar sig i frågor utifrån vilka röster de vill locka. De tror även att det är större risk att man är likgiltig inför att rösta när man inte pratar politik inom familjen.

Projektets aktiviteter har betytt mycket för målgruppen och de berättar att det genom aktiviteterna förstått att de är en del av samhället. En person ur målgruppen säger ”för första gången pratar någon med oss och inte om oss”.

»För första gången pratar någon med oss och inte om oss«.

Deltagare i projektet Nordöstra Skåne röstar

7 TIPS

De här har motiverat deltagarna

Representation

Att känna igen sig i valambassadörer eller politiker är viktigt för att skapa tillit. Lyft fram politiskt aktiva personer från målgruppen!

Inkludering

Genom att involvera målgruppen, exempelvis i att förbereda frågor till politiker, kan fler motiveras att engagera sig.

Prestigelösa sammanhang

Att delta i en workshop om politik kan vara ett för stort första steg. Skapa istället sammanhang som inte bara handlar om politik och valdeltagande, utan ett sammanhang där deltagare kan närma sig demokrati och politik på sina egna villkor.

Kontinuitet

Att de initiativ som syftar till att höja valdeltagandet inte är dagsländor, utan har en återkommande närvaro i lokalsamhället.

Relevans

Introducera politik med hjälp av frågor som ligger nära målgruppen. För unga kan det exempelvis vara mer intressant att diskutera skolfrågor eller kultur än arbetsmarknadspolitik.

Politisk närvaro

Många upplever att politiker inte bryr sig om dem och den målgrupp de tillhör. Genom att bjuda in politiker till utfrågningar kan projekt bidra till att personer i målgruppen känner sig mer sedda och hörda.

Språk

Att ta sig tiden att ta fram material på flera språk sänder en signal om att varje röst är viktig.

Positiva sidoeffekter

Det huvudsakliga målet med projekten har varit att höja valdeltagandet i de målgrupper som har ett lägre valdeltagande än befolkningen i stort. När rösterna hade räknats klart efter valet 2018 var det tydligt att valdeltagandet stigit i flera av de områden som projekten verkat i. Projektens egna uppföljningar med deltagare visar att valambassadörernas engagemang i flera fall lett till att personer som inte hade tänkt rösta ändå gjorde det. Samtidigt har projekten också haft en rad positiva sidoeffekter som är väl värda att belysa.

Flera projekt uppger att de har skapat nya nätverk genom sitt samarbete med andra organisationer och föreningar. Genom att ta hjälp av andra föreningar har projekten kunnat tillgodogöra sig fler kompetenser och kontakter med målgruppen. Deltagare som träffat föreningarna har också fått se flera exempel på hur man kan engagera sig på lokal nivå. För Skärholmens stadsdelsförvaltning har samarbetet med föreningar varit en central och avgörande faktor för att nå ut till målgruppen. Genom föreningarnas kanaler har budskapet om att rösta kunnat spridas på ett sätt som inte hade varit möjligt genom förvaltningens egna kanaler. Samverkan med föreningarna har också lett till en bättre dialog mellan kommunen och föreningslivet, vilket möjliggör och underlättar framtida samarbeten.

Genom sina arrangemang har flera projekt skapat mötesplatser och tillfällen för erfarenhetsutbyte mellan grupper som annars aldrig hade mötts. Ett tydligt exempel på detta är projektet som genomfördes av Folkets hus i Rinkeby. Där har fotbollsmatcher och demokrati-iftar fungerat som evenemang som lockat en bred och ny publik till verksamheten. Personer som inte är praktiserande muslimer har fått lära sig mer om vad det innebär att fasta, och personer som tidigare inte deltagit i föreningslivet har introducerats till det. Därigenom har projektet inte bara stärkt den lokala demokratin utan också bidragit till ömsesidigt lärande om religion och kultur.

För flera föreningar och organisationer var det första gången som ett projekt i syfte att höja valdeltagandet genomfördes. Nästan samtliga organisationer och kommuner som ingår i denna studie vill fortsätta arbeta med demokratifrågor i framtiden. Genom detta första projekt har organisationerna fått ny kunskap och upplever att de är bättre rustade att genomföra något liknande igen. Lärandet under projekten har i många fall också inneburit att organisationerna vill integrera demokratifrågor ytterligare i den ordinarie verksamheten. Satsningar i samband med riksdagsval är bra, men demokratiskt deltagande och påverkan kan ske året om.

Vägen framåt mot ett högre valdeltagande

Ett demokratiskt samhälle förutsätter att medborgarna uttrycker sin politiska vilja via allmänna val. Ett lågt valdeltagande innebär att de valda politikernas mandat att företräda folket försvagas. Om valdeltagandet inte är jämlikt mellan olika grupper i samhället leder det också till att valda politiska församlingar inte speglar befolkningens sammansättning med avseende på åsikter och demografi. Att valdeltagandet skiljer sig åt mellan olika grupper tyder på att alla inte har samma förutsättningar för att delta i demokratin. Det kan bero på praktiska hinder, exempelvis att information om valet inte finns tillgängligt på alla språk eller att man har en funktionsnedsättning som gör att man inte kan ta sig till vallokalen på egen hand. Det kan också bero på att man av olika skäl känner sig exkluderad från samhället och den politiska sfären. En del har erfarenheter av korruption och maktmissbruk från födelselandet och bär med sig dessa föreställningar. Andra har levt hela livet i Sverige men känner sig svikna av samhället.

Låg tillit till demokratiska och politiska institutioner kan fungera självförstärkande när individer väljer bort att rösta. Ju färre i en grupp som röstar, desto mindre kommer representationen av denna grupp vara i politiska församlingar. Utan representation är det lätt att glömmas bort i de politiska rummen, vilket leder till att den faktiska politiken inte inkluderar gruppens perspektiv. Det förstärker känslan av att exkluderas från samhället. Den yttersta konsekvensen är att demokratin förlorar sin legitimitet hos gruppen.

Det finns många goda skäl att föra ett aktivt arbete för att motivera fler att använda sin demokratiska rätt att rösta. Det räcker inte att hålla vallokalerna öppna för alla; det måste också finnas en vilja och förmåga att söka information och gå till vallokalen. Denna studie

tyder på att en grundläggande förutsättning för valdeltagande är att medborgaren upplever deltagandet som meningsfullt – att hans röst räknas.

Det är mycket svårt att mäta effekterna av ett projekt som syftar till att höja valdeltagandet. Även om valdeltagandet ökar i området som ett projekt varit verksamt i går det inte att säkert säga hur stor del av variationen som kan tillskrivas projektet. Det går dock att ifrågasätta huruvida en sådan mätning över huvud taget är meningsfull. Resultatet av demokratifrämjande insatser kan inte enbart beskrivas med siffror. De individer som ändå skulle ha röstat, men som genom projektet kunde göra ett mer upplyst val, gör inga avtryck i statistiken. Det gör inte heller de som ännu inte fått rösträtt i Sverige men som nu är bättre förberedda inför nästa val.

På individnivå kan demokratifrämjande projekt ge stora effekter. De personer ur målgruppen som vi intervjuat uppger att projekten haft stor betydelse för deras personliga utveckling och engagemang. En del har fått en ökad tillit till demokratin och till politiker. Andra har fått den kunskap och det självförtroende som krävs för att gå iväg och rösta. Några har för första gången fått information om att de får rösta, och att deras röst är lika mycket värd som alla andras.

Det är inte omöjligt att de individuella effekterna över tid kan växa och spridas till vänner, familj eller hela samhällen. I de projekt som ingått i denna undersökning har det bland annat visat sig genom att valambassadörer har startat egna föreningar, och att befintliga föreningar använder ett mer demokratiskt arbetssätt. Många har även fört vidare information och insikter till sin umgängeskrets. När en individ får kunskap och förutsättningar för att engagera sig skapas ringar på vattnet.

Som kommun eller organisation kan ett demokratifrämjande projekt utveckla och stärka den egna organisationen. Flera organisationer i denna studie har genom projektet kommit i kontakt med målgrupper som tidigare inte deltagit i organisationens aktiviteter. Det är också ett bra tillfälle att inleda samarbeten med andra civilsamhällesaktörer och dra nytta av varandras kompetenser och kontaktytor. Projekten har även bidragit till lärande och utveckling inom organisationerna. Dels har organisationen hittat mer inkluderande och demokratiska arbetssätt, och dels har ett lärande skett som underlättar för framtida demokratifrämjande insatser.

Som kommun kan ett sådant projekt innebära att kommunen får kontakt med medborgare som annars är svåra att nå och skapa en ömsesidig dialog med. På så sätt kan kommunen få bättre kännedom om behov och förutsättningar bland sina invånare, och invånare får tillfälle att utveckla sina önskemål kring kommunens arbete. Detta kan i längden tänkas stärka den lokala demokratin och medborgardialogen. Kommuner som arbetat tätt med civilsamhället har även lagt grunden till ett utökat samarbete med det lokala föreningslivet.

Det är tydligt att projektets aktiviteter lämnat ett starkt avtryck hos målgruppen. Aktiviteterna har både ökat kunskapen om valprocessen och skapat en högre tillit och därigenom engagemang för politiken. I många fall berättar målgruppen att projekten faktiskt lett till att de gått och röstat. Samtidigt vittnar flera projekt om att de vill driva frågor om demokratiskt deltagande mer kontinuerligt. De menar att ett återkommande arbete krävs för att betona att det inte bara är på valdagen som politiskt deltagande behövs utan att ett politiskt engagemang alltid är en viktig byggsten i ett demokratiskt samhälle. Ett demokratiarbete som inte sker i projektform skulle underlätta planering och logistik av aktiviteter. Framförallt, menar projekten, skulle ett långsiktigt arbete öka möjligheten att skapa ett större förtroende för politik och demokrati hos målgruppen.

Projektledare MUCF Linda Persson
Projektledare Sweco Society AB Karin Forss
Text Sweco Society AB: Karin Forss, Alva Roxell,
Sanaz Charbaf, Erik Cederberg

Webbplats www.mucf.se
E-post info@mucf.se
Telefon 010-160 10 00

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Vi tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor
och om det civila samhällets förutsättningar.
Vi ger stöd till föreningsliv, kommuner och
internationellt samarbete.

mucf | Myndigheten för ungdoms-
.se | och civilsamhällesfrågor